

L'herència del franquisme en el discurs de l'habitatge d'extrema dreta: proletariat, propietat i ocupació

quaderndelesidees.press/lherencia-del-franquisme-en-el-discurs-de-lhabitatge-dextrema-dreta-proletariat-propietat-i-ocupacio/

23 d'octubre de 2023

Fotografia de Nils Rohwer, 2011

Durant la crisi econòmica de 2008, amb l'augment de l'atur, la població endeutada i els desnonaments disparats, un mantra va començar a córrer pels mitjans de comunicació i la societat: «hem viscut per sobre de les nostres possibilitats». Aquesta frase, repetida per economistes, polítics i empresaris, incloïa la primera persona del plural, donant a entendre la culpabilitat compartida, l'autoritat de qui l'afirma i la incidència en el passat —i per tant actualment cal pagar pel que es va fer. S'arribava a aquest punt després del foment del consum i l'endeutament amb l'habitatge amb un altre mantra, «el preu del totxo mai no baixa». Fins i tot anant més enllà, la constant, i a dia d'avui de nou repetida, de per què tirar els diners pagant un lloguer si pel mateix preu t'hipoteques i acabes tenint una casa en propietat. Tot això passant per la màxima del ministre José Luis Ábalos de «l'habitatge és un dret, però també un bé de mercat que genera activitat econòmica». A dia d'avui, i segons els darrer cens, hi ha prop de 4 milions d'habitatges buits a Espanya.

Aquest discurs de foment de la propietat, més enllà de les lògiques de mercat, el podem trobar en l'herència de la dictadura franquista. És així com es pot considerar el primer cicle immobiliari de la història recent en la dècada dels 60 del segle XX: es va anar creant un gran parc d'habitatge, lleis del sòl i grans plans d'habitatge. Com a resultat es va passar, en la dècada dels 60, d'una societat en què només el 30% eren propietaris a més del 50%. El discurs imperant, expressat pel primer ministre d'habitatge de la història, José Luis Arrese, va quedar marcat amb el «volem un país de propietaris i no de proletaris». La construcció massiva i el discurs franquista anaven lligats de la mà, de nou expressats amb una altra sentència del citat ministre: «primer l'habitatge, després l'urbanisme». Les polítiques feren que la població propietària espanyola no fes sinó que anar en augment, més enllà del període del franquisme, fins a arribar a un dels percentatges de propietaris més elevats de tota Europa. Les línies d'actuació franquistes perseguïen, per una banda, evitar el possible conflicte entre llogaters socials i l'estat, i per altra banda, usar la propietat com a mecanisme de control social, ja que, de nou, com Arrese afirmava, «l'home, quan no té llar, s'apodera del carrer i, empaitat pel seu mal humor, esdevé subversiu, agre, violent».

És per tot això que es fomentava el discurs que de cap manera no es volia un model basat en l'arrendament col·lectiu, ni tan sols que l'accés a la propietat tingués uns terminis molt allunyats que desincentivessin aquest al·licient propietari. Curiosament, ja en el període

democràtic, s'ha anat acceptant aquest endeutament a llarg termini, fins a arribar a les hipoteques a 40 anys (la mateixa durada que tot el franquisme!).

És així com, tot i les successives crisis i el problema crònic de l'habitatge, amb preus de lloguer disparats, però també de l'Euríbor i el degoteig de desnonaments —malgrat la moratòria decretada pel govern arran de la crisi de la covid—, continua imperant la ideologia d'un país de propietaris que cal defensar a ultrança. Tant és així que ens trobem un nou discurs imperant, en aquest cas fonamentat en la por de perdre l'habitatge: el de l'ocupació. Cal remarcar la diferència entre ocupació d'habitatge buit i violació de la llar —aquesta última està penada fortament per la llei i és pràcticament inexistent en termes estadístics, però tot i així és considerada com el principal problema de l'ocupació. Ens trobem que ha anat imperant un nou i actualitzat mantra, el d'anar a la segona residència o «vas a comprar el pa i t'han ocupat la casa». Novament polítics i mitjans de comunicació fomenten aquest discurs, però acompanyats d'empreses privades de venda d'assegurances i vigilància de llar —les quals han batut rècords de vendes. Es tracta d'empreses com Securitas Direct, de la qual recentment ha comprat una gran part la Corporació Financera Alba, propietat de la família March, família hereva de Joan March, que va donar suport financer al cop d'estat de 1936 i rebé el monopoli bancari del franquisme.

Fotografia de Jacopo Aneghini, 2014

Tot i no haver-hi dades objectives que justifiquin aquest discurs, està clar que la propagació a través dels mitjans, que se sol intensificar en períodes estivals, ha produït un discurs homogeni en la població respecte a l'ocupació entesa com a violació de la llar; en canvi, ha desaparegut de l'imaginari popular el problema real de pèrdua d'habitatge: els desnonaments. Aquests no han baixat dels 40.000 anuals des de l'inici de la crisi, però a poc a poc han anat perdent protagonisme als mitjans. Això queda clarament reflectit amb una cerca a les tendències a Google, on els desnonaments tenen el seu pic fa més d'una dècada, el 2012, mentre que el terme *ocupació* té el seu màxim el 2019, molt per sobre dels desnonaments —tot i que les dades oficials demostren aquest clar biaix. És així com el discurs liderat en un principi per moviments socials com la Plataforma d'Afectades per la Hipoteca, i més endavant pels col·lectius de defensa de l'habitatge, ha anat perdent pes davant d'aquest nou discurs de l'ocupació privada, liderat en bona part per l'empresa Desokupa. Tot i que els darrers anys han sortit diferents empreses d'aquest estil, és Desokupa la més mediàtica i la que ha encapçalat el discurs contra l'ocupació, usant homes hipermusculats, agressius i amb vincles amb partits d'extrema dreta i moviments neofeixistes, reflectint aquesta vinculació amb l'herència del franquisme que invisibilitza el problema real de l'habitatge.

L'objectiu és que el problema de l'habitatge estigui centrat en l'ocupació i no pas en l'especulació dels grans fons d'inversió, els preus abusius o els desnonaments. Evitar, com deia el franquista Arrese, la població subversiva i centrar el discurs en la por. És així com es posiciona la població en favor de la banca i dels interessos de mercat, ja que l'ocupació

només afecta l'habitatge abandonat de grans propietats, i com han afirmat els jutges experts en habitatge, no inclou els particulars —l'esmentada violació de domicili, que en cas de produir-se s'expulsa i es multa d'immediat. És així com el discurs de l'habitatge de nou s'esbiaixa i no es posa al centre l'arrel del problema estructural, l'herència del franquisme i els grans poders econòmics o simplement el plantejament de per què hi ha tant d'habitatge buit. Tot això genera, novament, una manca d'inversió en habitatge públic, menys actuacions contra els desnonaments, menys regulació del mercat i més polítiques de protecció de l'habitatge privat, com oficines antiocupació i incentius per a fons d'especulació estrangers.

Ja des de l'inici de la dictadura, el mateix Franco va expressar el seu objectiu que «tots els espanyols tinguin una llar amb foc». Eslògan, curiosament, que s'assembla força als dels actuals moviments de defensa de l'habitatge i en contra de la pobresa energètica, «com s'entén, gent sense casa i cases sense gent» o «ni set, ni fred, ni foscor». Ara bé, l'objectiu final de cada un d'ells no pot estar més allunyat: del control social autoritari al benestar social comunitari.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Eduard Sala Barceló

Eduard Sala Barceló és mallorquí, geògraf per la Universitat de les Illes Balears, màster en Estudis Territorials i de la Població per la Universitat Autònoma de Barcelona i doctor en Geografia per la mateixa universitat. S'ha especialitzat en l'anàlisi de la crisi de l'habitatge i l'impacte en la població, i [...]

[Llegir més](#)